

MECANISME DE GESTIONARE A RISCURILOR FINANCIARE ÎN DOMENIUL RELAȚIILOR BUGETARE ȘI FISCALE ÎN CONTEXTUL TRANSFORMĂRILOR DIGITALE A PROCESULUI BUGETAR

FINANCIAL RISK MANAGEMENT MECHANISMS IN THE FIELD OF BUDGETARY AND FISCAL RELATIONS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATIONS OF THE BUDGETARY PROCESS

Mariana PRUTEANU

PhD Student,

Doctoral School of the Academy of Economic Studies of Moldova, Moldova,

ORCID [0009-0003-6039-7329](https://orcid.org/0009-0003-6039-7329)

E-mail: mariana.pruteanu.md@gmail.com

Abstract: *The digital transformation of all spheres of the contemporary social-economic reproduction process, accentuated by the COVID-19 pandemic, has gained unprecedented scope in the last period of time. Remote work, e-commerce and online banking have become quite common in people's daily lives. Contemporary systemic transformations have amplified the penetration of digital tools in the private sector of the world's states, but in the public sector of national economies.*

The purpose of the article is to analyze the impact of digital transformations on the national budgetary and fiscal field in order to highlight the financial risks in the field and determine effective mechanisms to mitigate them.

The study is based on the hypothesis that determining the impact of digital transformation in the field of budgetary and fiscal relations can contribute to the adjustment of state and municipal program documents in the field of the digital economy, which will allow highlighting the mechanisms for mitigating the financial risks of not achieving key indicators performance of the budget process.

The methodological basis of the research includes general scientific methods of analysis and synthesis, induction, deduction, comparison, methods of scientific abstraction, grouping, generalization, formalization, systematization.

Keywords: *digital economy, budget process, systemic transformations, digitalization, mechanism of the digital budget process.*

UDC: [330.131.7:336.1/22]:004.78

JEL classification: H61, H69, O31, O33

INTRODUCERE

Pandemia COVID – 19 care a cuprins întreaga lume în anul 2020 și a generat o criză economică fără precedent, a accentuat necesitatea și a demonstrat eficiența digitalizării în toate domeniile activității social – economice și politice. Republica Moldova a accelerat transformările digitale inclusiv și în sectorul public la general cât și în domeniul relațiilor bugetar – fiscale în particular. În baza analizei transformării digitale în domeniul relațiilor bugetare și fiscale pot fi identificate tendințele actuale în digitalizarea procesului bugetar în Republica Moldova, precum și evidențiate riscurile transformării digitale ale acestuia.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Termenul „economie digitală” a devenit atât de uzual încât a fost inclus în titlurile documentelor de planificare strategică guvernamentală. Cu toate acestea, în cercurile

științifice și aplicativ - practice nu există o definiție general acceptată a acestui fenomen. Conceptul de economie digitală se schimbă în funcție de specificul unei anumite perioade istorice și a tendințelor globale în domeniul tehnologiilor informaționale. Astfel, prima definiție a economiei digitale a fost propusă de Don Tapscott în 1996 [3, p.145]. În lucrarea sa autorul a accentuat necesitatea utilizării tehnologiilor informaționale în toate domeniile vieții social – economice. În anii 90 ai secolului XX este evidențiată prima abordare, considerată astăzi destul de limitată, a conceptului de economie digitală, care s-a rezumat la prezentarea economiei digitale ca o economie bazată pe producția de bunuri și prestarea de servicii cu utilizarea pe scară largă a tehnologiilor digitale. O abordare mai extinsă a conceptului apare în secolul XXI și reflectă economia digitală ca și sistem economic complex în care sunt produse bunuri și prestate servicii cu utilizarea predominantă a tehnologiilor digitale iar datele în formă digitală reprezintă un factor determinant în producția de produse și prestarea de servicii. Astfel, putem concluziona că economia digitală ca categorie economică este supusă transformărilor conceptuale determinate de apariția și dezvoltarea noilor tehnologii digitale. În această ordine de idei, conceptul de economie digitală este un atribut al timpului, și nu o caracteristică esențială a unei noi etape în dezvoltarea relațiilor economice. Pe măsură ce utilizarea tehnologiilor digitale se extinde în procesul reproducției, prin economie digitală înțelegem o economie în care relațiile economice sunt construite exclusiv pe utilizarea tehnologiilor digitale.

Putem evidenția următoarele caracteristici definitorii ale economiei digitale:

1. fundamentarea relațiilor economice pe tehnologii digitale care contribuie la optimizarea structurii economiei;
2. informația și cunoașterea sunt factorii de producție determinanți;
3. rețelele moderne de informații, dispozitivele de acces, sistemele informaționale și funcționalitatea pe care acestea le oferă (prelucrarea și analiza unor cantități mari de date, calcule) sunt componentele integrante ale relațiilor economice;
4. rezultatul producției este un produs digital sau un serviciu digital;
5. digitalizarea modelelor de afaceri ale entităților economice;
6. un număr infinit de mare și în continuă creștere de relații economice interconectate pe mai multe nivele (numite și platforme digitale), care permit accesul direct utilizatorului prin mai multe canale, făcând astfel dificilă excluderea anumitor jucători, de exemplu, concurenți;
7. predominarea formelor de plată fără numerar, apariția noilor forme de plată și dezvoltarea de noi forme de bani digitali sau electronici.

Digitalizarea economiei are un șir de avantaje și dezavantaje:

Avantajele digitalizării economiei:

- reducerea cheltuielilor tranzacționale;
- apariția unor noi forme și modele de afaceri în legătură cu transmutarea lor în sfera media;
- reducerea numărului de intermediari în afaceri, interacțiunea directă și rapidă între vânzător și cumpărător, etc.

Dezavantajele digitalizării economiei:

- cerc limitat de beneficiari ai rezultatelor activității economice. În economia digitală beneficiarii sunt considerați în special producătorii de semiconductori și sisteme de control digital bazate pe acestea. Întreprinderile din Republica Moldova nu dețin tehnologii proprii pentru producția de

- semiconductori și/sau sisteme de control digital, prin urmare, nu pot fi considerați beneficiari deplin ai economiei digitale;
- atenuarea concurenței pe piața tehnologiei digitale. Companiile de locomotive ale economiei digitale urmăresc să absoarbă sau să distrugă concurenții prin repetarea funcțiilor produsului unui concurent;
 - reducerea numărului de locuri de muncă, creșterea șomajului, devastarea sectoarelor conexe ale economiei;
 - vulnerabilitatea și protecția insuficientă a informațiilor și a drepturilor din cauza utilizării tehnologiilor digitale perturbatoare care apar în mod constant și a creșterii numărului de atacuri cibernetice.

Avantajele transformării digitale ale economiei sunt atractive pentru toate industriile și domeniile de activitate. Tot din acest motiv, economia digitală nu se limitează la sectorul companiilor de înaltă tehnologie, pentru care „*digitalul*” este atât un obiect, un mijloc, cât și un produs de producție. În cursa conducerii, transformarea digitală este un dopaj general recunoscut care poate asigura victoria și, într-o anumită măsură, destul de legitim. Avantajele digitalizării sunt relevante și pentru domeniul relațiilor bugetare și fiscale. [3] În Republica Moldova, în diferite perioade, au fost făcute o serie de încercări de a accelera acest proces, ca parte a reformelor administrative din 2010, 2014 și 2021. Au fost supuse digitalizării mai multe niveluri ale administrației publice și al relațiilor bugetare și fiscale, care, în primul rând, au avut drept scop dezvoltarea și creșterea eficienței acestora precum și a randamentului cheltuielilor bugetare. [2]

Relațiile bugetare și fiscale în Republica Moldova au înregistrat rate accelerate de digitalizare odată cu înființarea, în 2010, a Centrului de Guvernare Electronică (în prezent Agenția de Guvernare Electronică). În continuare au fost dezvoltate și implementate o serie de platforme digitale reutilizabile, inclusiv platforma tehnologică guvernamentală comună (MCloud), serviciul electronic guvernamental de autentificare și control al accesului (MPass), serviciul guvernamental de plăți electronice (MPay), platforma de interoperabilitate (MConnect), Portalul Guvernamental al Datelor Deschise etc. [2]

Gestionarea eficientă a riscurilor financiare în domeniul relațiilor bugetare și fiscale în contextul transformărilor digitale a procesului bugetar se axează pe următoarele elemente fundamentale. [4] Primul element este **suportul instituțional** care reprezintă totalitatea de instituții, obiecte, subiecte, etc. ce interacționează conform odinii stabilite în contextul transformării digitale a procesului bugetar. Sub aspect instituțional, transformarea digitală a domeniului relațiilor bugetare și fiscale presupune interacțiunea subiecților procesului bugetar preponderent prin intermediul unui sistem unificat de interacțiune electronică interdepartamentală. În acest sens în Republica Moldova în anul 2010 a fost lansat procesul de e-Transformare a guvernării și creată instituția publică Centrul de Guvernare Electronică. Scopul CGE este facilitarea actelor de guvernare prin intermediul aplicării intensive a tehnologiilor informaționale. În 2018 CGE este restructurat în Agenția de Guvernare Electronică.

Al doilea element fundamental al transformărilor digitale a procesului bugetar este **baza legală și normativă** a digitalizării. Acesta prevede existența unui cadru normativ adecvat, ce include documente care reglementează procedura transformării digitale a tuturor proceselor în administrația publică precum și a procesului bugetar (de formare și executare a bugetului public național prin intermediul instrumentelor digitale și interacțiune a participanților acestuia).

Al treilea element a procesului digitalizării domeniului relațiilor bugetare și fiscale este **suportul informațional**, care se caracterizează prin prezența tehnologiilor digitale, a sistemelor informatice și analitice și a tehnologiilor de protecție a datelor care permit executarea sigură și eficientă a procesului bugetar. În contextul gestionării eficiente a riscurilor în domeniul relațiilor bugetare și fiscale în condițiile digitalizării este necesar să evidențiem impactul tehnologiilor de protecție a datelor. Asigurarea securității informațiilor în contextul utilizării tehnologiilor digitale inovatoare (care apar cu o regularitate constantă) a devenit sarcină prioritară a guvernelor statelor lumii în era globalizării. Această tendință se datorează creșterii numărului și a intensității riscurilor atacurilor cibernetice a domeniului bugetar - fiscal, a încălcării integrității și a continuității funcționării instituțiilor din sectorul public și, în consecință, a incapacității de furnizare a serviciilor bugetare calitative și eficiente populației și, drept rezultat, a creșterii tensiunii sociale în stat. Gradul de complexitate a metodelor și a strategiilor de desfășurare a atacurilor cibernetice necesită utilizarea noilor tehnologii de protecție a datelor în domeniul relațiilor bugetare și fiscale, în special protecția datelor atunci când se efectuează transferuri de fonduri bugetare. Tehnologiile de protecție a datelor fac posibilă crearea și introducerea sistemului dublului control (sau a așa numitului sistem de coridor: „verde” și „roșu”) la prelucrarea informațiilor în toate etapele procesului bugetar, obținând confirmarea suplimentară a tranzacțiilor financiare de către principalii manageri ai fondurilor bugetare și destinarii fondurilor bugetare.

În baza celor expuse anterior putem evidenția următoarele perspective de transformare digitală a procesului bugetar în Republica Moldova:

1. elaborarea unui model de interacțiune digitală între participanții procesului bugetar, inclusiv a unui mecanism de interacțiune între instituțiile publice la toate nivelurile sistemului bugetar;
2. implementarea sistemului de formare a personalului care vizează utilizarea noilor tehnologii digitale în activitatea lor precum și crearea un sistem de suport de înaltă calitate a procesului bugetar în condițiile digitalizării continue;
3. crearea unui mediu digital accesibil, sigur și incluziv.

CONCLUZII

În concluzie putem afirma, că transformările digitale a domeniului relațiilor bugetare și fiscale în Republica Moldova sunt determinate de noi forme de organizare a elaborării proiectelor de buget, a aprobării și executării, a raportării modului de execuție a bugetului, etc. bazate pe utilizarea pe scară largă a tehnologiilor informaționale pentru integrarea și interacțiunea tuturor participanților la diferite etape ale procesului bugetar. Digitalizarea s-a manifestat în mecanismul procesului bugetar digital, o trăsătură distinctivă a căruia este disponibilitatea suportului informațional care ajută la eliminarea costurilor tranzacționale și la creșterea eficienței cheltuielilor bugetare. Esența componentelor rămase ale mecanismului procesului de buget digital rămâne aceeași, doar forma existenței lor s-a schimbat. Evaluarea eficacității transformării digitale a procesului bugetar permite nu doar determinarea gradului de digitalizare a domeniului bugetar și fiscal, ci și identificarea principalelor riscuri și amenințări ale digitalizării sistemului atât la nivel național, cât și cel regional, municipal și local.

BIBLIOGRAFIE

1. *Cadrul bugetar pe termen mediu al Republicii Moldova (2024-2026) [online]*. [Accesat 22 decembrie 2023] Disponibil: <<https://www.mf.gov.md/sites/default/files/1.%20Proiect%20HG%20privind%20aprobarea%20CBTM%202024-2026.pdf>>
2. *Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030*, (2023), [online]. [Accesat 22 decembrie 2023]. Disponibil: <<https://mded.gov.md/transparenta/64373-2/>>
3. TAPSCOTT, D. *The digital economy: promise and peril in the age of networked intelligence*. McGraw-Hill, 1996.
4. VAN GORP, N., BATURA, O., (2015). *Challenges for competition policy in a digitalised economy*. Brussels European Parliament [online]. [Accesat 22 decembrie 2023]. Disponibil: <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542235/IPOL_STU\(2015\)542235_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/542235/IPOL_STU(2015)542235_EN.pdf)>